

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

НІКОЛАЄНКО НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 025.1.001.76 (043.3)

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ БІБЛІОТЕКОЮ
ЯК СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНОЮ УСТАНОВОЮ**

27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківській державній академії культури,
Міністерство культури України

Науковий керівник доктор наук із соціальних комунікацій, професор
Давидова Ірина Олександрівна,
Харківська державна академія культури,
завідувач кафедри бібліотекознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності

Офіційні опоненти: доктор наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник
Гранчак Тетяна Юрївна,
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, старший науковий
співробітник відділу політологічного аналізу

кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник
Колесникова Тетяна Олександрівна,
Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка
В. Лазаряна, директор науково-технічної
бібліотеки

Захист відбудеться 29 листопада 2016 р. о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.807.02 в Харківській державній академії культури за адресою: 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківської державної академії культури за адресою: 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4.

Автореферат розіслано 28 жовтня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. Г. Асєєв

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Бібліотека в інформаційному суспільстві та суспільстві знань стрімко розвивається під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього оточення. Вона позиціює себе як інформаційно-комунікаційний центр, який забезпечує виробництво, накопичення, зберігання, використання і поширення документів та знань, посилює інноваційну складову в бібліотечно-інформаційному обслуговуванні користувачів, поширює корпоративну взаємодію між бібліотеками щодо створення бібліографічних та реферативних баз даних, інтегрованих електронних ресурсів. Техніко-технологічні, організаційні, функціональні трансформації бібліотек сприяють їх сталому розвитку як потужної соціокомунікаційної установи суспільства та потребують пильної уваги до наявної системи управління, яка має носити науковий, інноваційний характер і базуватися на упровадженні інноваційних технологій управління в практичну діяльність бібліотек.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена також наявністю протиріч між: активним процесом розвитку бібліотечної діяльності та невизначеністю системних підходів щодо управління бібліотекою як соціокомунікаційною установою; посиленням ролі бібліотек у процесі формування єдиного інформаційно-комунікаційного середовища України та необхідністю пошуку інноваційних підходів до створення і впровадження нових моделей системної трансформації управління. Ґрунтовний аналіз фахових публікацій свідчить, що незважаючи на соціальне значення питань управління бібліотекою важливі аспекти означеної проблеми потребують комплексного та глибокого вивчення, що є додатковим свідченням актуальності теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження пов'язаний з реалізацією Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», «Державної національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека — ХХІ», «Стратегії розвитку інформаційного простору України на період до 2020 р.», інших законодавчих і програмних документів чинного уряду. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи, що реалізується факультетом соціальних комунікацій Харківської державної академії культури в межах комплексного наукового дослідження «Документально-комунікаційні структури суспільства: інноваційні стратегії розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000512), та науково-дослідницької

теми «Системна організація інформаційно-бібліографічного забезпечення інженерно-педагогічної освіти» (державний реєстраційний номер 0114U005632), що здійснюється кафедрою педагогіки та методики професійного навчання і науковою бібліотекою Української інженерно-педагогічної академії.

Метою дослідження є розробка теоретико-методичних засад управління бібліотекою для її сталого функціонування в єдиному інформаційно-комунікаційному просторі України. Для реалізації зазначеної мети дисертаційного дослідження передбачається вирішення таких **завдань**:

- з'ясування стану наукової розробленості проблеми впровадження інноваційних технологій управління бібліотекою для ефективного здійснення системних управлінських трансформацій відповідно до вимог інформаційного суспільства;
- обґрунтування теоретичної бази та методичного інструментарію дослідження;
- виявлення основних факторів зовнішнього середовища, які зумовлюють зміну технологій управління бібліотекою;
- вивчення сучасного стану застосування інноваційних технологій управління бібліотеками;
- обґрунтування методики формування показників у системі управління бібліотекою;
- визначення напрямів подальших системних трансформацій управління бібліотеками.

Об'єкт дослідження — управління бібліотекою як соціокомунікаційною установою. *Предмет дослідження* — інноваційні технології управління бібліотекою як соціокомунікаційною установою.

Методологічна база дослідження. Для досягнення мети й вирішення завдань дисертаційного дослідження застосовано комплекс загальнонаукових підходів: соціокомунікативний, системний, інформаційний, синергетичний, структурно-діяльнісний. Використання означеного дослідницького інструментарію вможливило науково осмислити й обґрунтувати сутність трансформацій системи управління та визначити напрями її подальшого розвитку.

На різних етапах дослідження використано відповідні методи: джерелознавчого пошуку й аналізу профільних публікацій з теми дослідження — для визначення стану розробленості наукової проблеми; соціологічні методи (анкетування, опитування, спостереження) — для виявлення особливостей впровадження інноваційних технологій управління; метод моделювання — для розробки адаптивної моделі управ-

ління. Комплексність дослідження потребує застосування термінологічного, статистичного й соціологічного методів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим дослідженням, в якому системно розглядаються сучасний стан і перспективи впровадження інноваційних технологій управління бібліотекою як соціокомунікаційною установою. У дослідженні *вперше*:

- надано комплексну характеристику інноваційних технологій управління бібліотекою в умовах інформаційного суспільства;

- визначено чинники, що зумовлюють диверсифікацію технологій управління бібліотекою та необхідність впровадження їх інноваційних форм;

- доведено необхідність виходу на рівень системної трансформації в управлінні бібліотек, яка ґрунтується на засадах технологічної конвергенції, адаптації бібліотечних управлінських технологій до зовнішніх умов, посиленні комунікаційної складової в управлінні;

- обґрунтовано, що зміна концептуальних підходів стосовно управління бібліотекою пов'язана з певними недоліками функціонально-структурного підходу до організації управління діяльністю бібліотек. Серед недоліків — розподілення технологій виконання окремих процесів і операцій, які здійснюються різними структурними підрозділами бібліотеки; часткова відсутність цілісного опису технологій виконання робіт; брак відповідальності й контролю за кінцевий результат та якість інформаційного сервісу;

- запропоновано інноваційну проектно-орієнтовану модель цільового управління, яка має на меті досягнення сталого розвитку бібліотек в умовах соціокомунікаційного середовища та системних трансформацій діяльності бібліотечного соціального інституту і ґрунтується на широкому використанні інноваційних управлінських технологій (бенчмаркінгу, контролінгу, реінжинірингу, консалтингу, фандрейзингу);

удосконалено:

- теоретико-методичні підходи для ефективного забезпечення організаційно-функціонального регулювання та підтримки діяльності керівного складу бібліотек України;

- положення, згідно з яким інформаційно-комунікаційна взаємодія керівників стратегічного, тактичного й операційного рівнів управління бібліотекою як головна умова її ефективного розвитку набуває значущості системного елементу і потребує налагодження процесів автоматизації управлінської діяльності через впровадження автоматизованих інформаційних систем управління;

набули подальшого розвитку:

– уявлення, що опанування інноваційних технологій управління в бібліотеках здійснюється активно, але розрізнено і хаотично. Їх впровадження в роботу бібліотек відповідно до мети і завдань сталого функціонування в інформаційному суспільстві не набуло системності, про що свідчить переважно локальне застосування окремих управлінських технологій;

– методика формування показників у системі управління бібліотекою, що потребує суттєвих змін у їх соціокомунікаційному оточенні, технологіях, переліку виконуваних робіт і послуг, управлінській і методичній діяльності та реорганізації бібліотечної статистики як одного з найважливіших інструментів управління.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації теоретико-методичні засади впровадження інноваційних технологій управління бібліотеками є основою для системної модернізації їх діяльності та спрямовані на якісне вдосконалення процесу управління бібліотеками, формування інформаційної бази прийняття управлінських рішень, збереження конкурентоспроможності в умовах інформатизації, розвитку інформаційних технологій та інтеграції бібліотек до системи електронних комунікацій. Окремі наукові результати дисертаційного дослідження використано і реалізовано в діяльності Наукової бібліотеки Української інженерно-педагогічної академії. Результати дослідження можна використовувати в системі підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців. Найважливіші з них реалізовані в навчальному процесі факультету соціальних комунікацій Харківської державної академії культури для вдосконалення й оновлення змісту і структури навчальних курсів: «Управління в документно-інформаційних системах», «Інформаційний менеджмент», «Бібліотечно-інформаційне виробництво», «Автоматизовані інформаційно-бібліотечні системи», про що свідчить акт про впровадження.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно, наукові результати та висновки одержані дисертантом особисто. Усі фахові публікації за темою дисертаційного дослідження є одноосібними.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення і результати дисертаційного дослідження викладені в доповідях на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Харків, 2013, 2014, 2015), «Імперативи розвитку електронних бібліотек: PRO et CONTRA» (Харків, 2014), «Соціальні комунікації: стан, проблеми, тенденції» (Київ, 2014), «Інформаційна діяльність галузевих бібліотечних комп-

лексів в умовах розвитку суспільства знань» (Київ, 2014), «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» (Київ, 2014), «Бібліотека XXI століття: від класичної моделі до нових потреб суспільства» (Київ, 2015), «Освітнянські бібліотеки України на шляху трансформації у базові документально-комунікаційні комплекси: стан та перспективи» (Миколаїв, 2015), «Бібліотека і користувач у сучасному інформаційному середовищі» (Харків, 2015), «Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації» (Київ, 2015), «Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону “Про вищу освіту” та інформатизації суспільства» (Івано-Франківськ, 2015), «Стародруки і рідкісні видання в університетській бібліотеці» (Одеса, 2015), «Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі» (Харків, 2015), «Короленківські читання 2015» за темою «Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку» (Харків, 2015), семінарі «Наукометричні бази даних як інструментарій реалізації наукового та науково-технічного потенціалу в контексті інтеграції до Європейського наукового простору» (Київ, 2015), міжнародній науковій конференції «Харків як університетське місто», (Харків, 2015), міжнародній науково-практичній конференції «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, 2015), всеукраїнській науково-практичній конференції-брейнстормінг «Роль бібліотеки у створенні когнітивного ресурсу суспільства знань: технології, освіта, наука» (Харків, 2016), всеукраїнській науково-теоретичній конференції молодих учених «Культурологія та інформаційне суспільство XXI століття» (Харків, 2016), щорічній науково-практичній конференції науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників УПА (Харків, 2014, 2015, 2016), міжнародній науковій конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (Київ, 2016), міжнародній науково-практичній конференції «Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи» (Київ, 2016).

Публікації. Головні теоретичні положення і результати дисертаційного дослідження викладено у 27 одноосібних публікаціях. Серед них: 5 — статті в українських та зарубіжних наукових фахових виданнях; 2 — статті в інших наукових виданнях; 19 — у збірниках матеріалів наукових конференцій; 1 — інші публікації.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел з 338 найменувань (на 35 стор.). Основний текст викладено на 195 стор., 24 рисунки, 4 додатки. Загальний обсяг дисертації 238 стор.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету і завдання, визначено його об'єкт і предмет, наведено дані про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дисертації, публікації автора.

У **першому розділі «Теоретико-методичні засади управління бібліотекою»**, який складається з двох підрозділів, досліджено стан наукової розробки проблеми, визначено теоретичну базу та методи дослідження.

Доведено, що актуальність розробки теоретико-методичних засад управління бібліотекою з метою її сталого функціонування та розвитку в єдиному соціокомунікаційному просторі зумовлена кардинальними змінами, які відбулися в бібліотечній діяльності. Незважаючи на наявність чисельних праць, в українському професійному співтоваристві вона залишається невирішеною.

Теоретичну базу дослідження становлять праці провідних учених у галузі теорії соціальних комунікацій, бібліотекознавства, бібліографознавства, менеджменту. Теоретико-методичні засади організації і техніки управління бібліотекою, закладені відомими вченими-бібліотекознавцями Л. Хавкіною, О. Чубар'яном, І. Фрумїним, продовжили в своїх дослідженнях українські та закордонні вчені А. Ванєєв, М. Карташов, Ю. Столяров, І. Сулова, Н. Тюліна, В. Ільганаєва, Л. Петрова, М. Слободяник, Т. Гранчак, В. Дригайло, А. Чачко та ін. Організаційні і функціональні трансформації, що відбуваються в бібліотеках і потребують зміни моделей управління, розглядають у своїх працях В. Ільганаєва, О. Воскобойнікова-Гузєва, І. Давидова, Т. Колесникова. Управління бібліотечними інституціями як елементами інформаційної системи країни в різних аспектах висвітлювали В. Горовий, К. Лобузїна, Д. Солов'яненко, Я. Шрайберг. Питання застосування інформаційних технологій в управлінні досліджують О. Бруй, Т. Кулієва.

Методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження є соціокомунікативний, системний, функціонально-діяльнісний, синергетичний підходи. За допомогою соціокомунікативного підходу доведено, що інформаційно-комунікаційне середовище інформаційного суспільства суттєво впливає на діяльність бібліотеки та потребує застосування принципово нових методів управління. Використання системного підходу дозволило проаналізувати управління бібліотекою, що реалізується через цілі, принципи, функції, методи, структуру, кадри, техноло-

гії, довести необхідність виходу бібліотек на рівень системної трансформації в управлінні, який ґрунтується на засадах технологічної конвергенції, адаптації бібліотечних процесів до зміни зовнішніх умов, посиленні комунікаційної складової в управлінні.

Підкреслено, що синергетичний підхід уможливив виявити фактори, які впливають на розвиток управління бібліотекою в сучасному соціально-комунікаційному середовищі, до яких належать техніко-технологічні, організаційні, економічні, соціокультурні, а також виокремити стратегічні напрями розвитку системи управління бібліотекою, що пов'язані із системним впровадженням інноваційних технологій управління. Використання функціонально-діяльнісного підходу надало змоги відтворити динаміку управління як процесу і визначити його як діяльність, спрямовану на досягнення цілей бібліотеки і реалізацію її місії як провідної соціокомунікаційної установи суспільства.

З'ясовано, що бібліотеки України адаптуються до нових соціальних викликів завдяки опануванню інноваційних соціально-комунікаційних технологій управління, зокрема вирішенню практичних завдань, які містять систему управлінських рішень і практичних дій, спрямованих на зміну бібліотечної діяльності відповідно до означеної мети. Особливе місце в цьому процесові належить оптимізації кадрових ресурсів, які є базою ефективного застосування інноваційних управлінських технологій.

У другому розділі «Сучасний стан управління бібліотекою як соціокомунікаційною установою», що складається із трьох підрозділів, висвітлено фактори зовнішнього впливу на систему управління бібліотекою, організацію внутрішньобібліотечного управління, методику формування показників у системі управління бібліотекою.

Обґрунтовано, що, реагуючи на зовнішні виклики, бібліотека має застосовувати ситуаційний підхід до управління, згідно з яким побудова внутрішньобібліотечної системи управління є відповіддю на різноманітні впливи зовнішнього середовища, а успіх його застосування залежить від кваліфікації і досвіду провідних управлінців та застосування технологій управління.

Важливою передумовою ефективного управління бібліотекою є формування її комунікаційного простору, який ґрунтується на сталих зв'язках між керуючими й керованими елементами системи, єдності мети, змісту, спрямованості, форм та результатів комунікаційної взаємодії. При цьому сучасні управлінські комунікації відіграють роль еволюційного механізму сталого розвитку бібліотеки. Система управлінських комунікацій у цьому контексті розцінюється як один із провідних факторів ефективного управління, який охоплює всі види управлінської

діяльності, міжособистісні стосунки, інформаційний обмін, процеси прийняття рішень під час планування, організації, мотивації, контролю і поєднує всі складові діяльності бібліотеки.

Зазначено, що управлінська діяльність керівників бібліотеки стратегічного, тактичного й оперативного рівнів базується на певних принципах, провідними з яких є науковість, системність, економічність, соціальна відповідальність, єдиноначальність і колегіальність, об'єктивність і повнота інформації в управлінні. Специфіка принципу науковості полягає в тому, що його застосування покликане забезпечити управління змістом і організацією бібліотечної діяльності на рівні сучасних досягнень науки та прогресивної практики. Принцип системності забезпечує сталий розвиток бібліотечного закладу; економічності — передбачає досягнення максимальних результатів діяльності при оптимальних затратах; соціальної відповідальності — формування найбільш сприятливих умов для довгострокового, стабільного функціонування бібліотеки. Підкреслено, що будь-який принцип управління застосовується в конкретній управлінській діяльності, завершуючись прийняттям колегіальних управлінських рішень.

З метою з'ясування особливостей управлінської діяльності в бібліотеках України в умовах інноваційних змін проведено анкетування керівників усіх рівнів (297 респондентів). За його результатами визначено пріоритетні напрями діяльності для управлінців стратегічного, тактичного, операційного рівнів, виявлено ступінь готовності управлінців до техніко-технологічних та інших нововведень, визначено напрями впровадження інноваційних технологій управління. Запитання в анкеті поділено на групи за спрямуванням: організаційно-функціональні, ресурсні, методичні, технологічні.

За результатами анкетування на запитання організаційно-функціонального спрямування виявлено, що управлінці використовують у своїй діяльності паралельно кілька комбінованих методів управління з наданням переваги адміністративно-розпорядчим та соціально-психологічним методам. Згідно з відповідями на запитання ресурсної групи, 50% бібліотечних керівників використовують програмне забезпечення, здійснюючи контроль за виконанням функціональних обов'язків та нормуванням праці (відстеження навантаження у відділах). Особливої уваги потребує створення повнотекстових або комбінованих БД «Кадри», «Документообіг». Відповіді на методичний блок запитань допомогли визначити, що бібліотечні керівники потребують досконаліших способів і прийомів для підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень. Опираючись на відповіді респондентів технологічної групи, слід зауважити, що робота з впровадження інноваційних техно-

логій управління не є системною і потребує адаптації управлінських технологій з метою їх використання в практичній діяльності бібліотек.

Зазначено, що бібліотечна діяльність в останнє десятиліття зазнала суттєвих змін у технологіях, переліку інформаційних продуктів і послуг, управлінській і методичній діяльності, що зумовлює нагальну необхідність в реорганізації бібліотечної статистики як одного з найважливіших інструментів управлінської та науково-методичної діяльності. У Міждержавному стандарті 7.20-2000 «Бібліотечна статистика» зазначено показники обліку тільки двох основних бібліотечних напрямів діяльності: формування фонду і бібліотечного обслуговування. Нині цей стандарт не відображає сучасні реалії бібліотечної справи і не сприяє налагодженню ефективної системи інформаційного супроводу прийняття управлінських рішень. У зв'язку з істотними змінами в діяльності бібліотек виникла об'єктивна необхідність перегляду тих показників, за якими оцінюється їхня робота.

У **третьому розділі «Стратегічні напрями розвитку технологій управління бібліотекою»**, що складається з двох підрозділів, обґрунтовується значимість системного впровадження інноваційних технологій управління бібліотекою з урахуванням сучасних тенденцій розвитку бібліотечно-інформаційної сфери; запропоновано нову управлінську модель, спрямовану на сталий розвиток бібліотек.

Визначено, що стратегічні напрями розвитку управління бібліотекою пов'язані із системним впровадженням сучасних управлінських технологій, до яких належать інноваційний, стратегічний, інформаційний менеджмент, технології бенчмаркінгу, реінжинірингу, контролінгу, консалтингу, фандрейзингу, які здатні забезпечити гнучкість, адаптивність, конкурентоспроможність, ефективність, екстремність прийняття управлінських рішень, розробка яких являє собою багатосторонній організаційний процес зі складними прямими й зворотними зв'язками та характеризується поєднанням інтелектуальної діяльності керівників усіх ланок управління бібліотекою.

З'ясовано, що вирішення завдань координації управлінської діяльності є основою запровадження концептуальної бази контролінгу як функціонального напрямку управління, який завдяки цілеспрямованому збору, обробці й альтернативному інтерпретуванню отриманої інформації допомагає в процесі прийняття управлінських рішень. Розвинуто уявлення про концептуальну базу контролінгу та можливості застосування його окремих елементів в бібліотеках України. Визначено, що контролінг має на меті ефективне управління бібліотекою для забезпечення її сталого функціонування і потребує чіткого визначення мети діяльності, принципів управління, що застосовуються, та способів їх-

ньої реалізації. Процес контролінгу спрямований на усунення «вузьких місць» у роботі бібліотеки, орієнтованої на майбутнє. Нині застосування функцій контролінгу є ефективним засобом управління під час виконання стратегічних, тактичних і оперативних завдань бібліотек, створення інформаційної системи цільового управління.

Обґрунтовано, що невід'ємна складова культури управління в умовах модернізації управлінської діяльності бібліотек — це застосування технології бенчмаркінгу, спрямованої на підвищення ефективності власної діяльності на основі визначення й застосування переваг у діяльності бібліотек-лідерів. Складовими здійснення бенчмаркінгу для бібліотек є планування, збір даних, порівняльний аналіз, реалізація, контроль і оцінка. Застосування технологій бенчмаркінгу надає можливостей керівництву бібліотеки об'єктивно проаналізувати сильні й слабкі сторони установи, цілеспрямовано вивчити діяльність бібліотек-лідерів, запозичити нові ідеї як у виробничій сфері, так і у сфері інформаційного сервісу, діяти активно, впроваджуючи альтернативу традиційному стратегічному плануванню від досягнутого, орієнтуючись на показники бібліотек-лідерів.

Нині одним із важливих напрямів створення ефективної системи управління бібліотекою є використання процесного підходу, в межах якого набуває поширення концепція реінжинірингу виробничих процесів, який розглядається як сукупність техніко-технологічних, інноваційних методів і засобів, орієнтованих на кардинальне поліпшення основних показників діяльності бібліотек. З управлінської точки зору реінжиніринг розуміється як фундаментальне переосмислення і радикальне перепроєктування бібліотеки та її найважливіших процесів з метою досягнення істотного підвищення якості функціонування, яке можливе за умови вивчення зв'язків між елементами, що беруть участь у їх здійсненні, дослідження їх взаємного впливу, визначення залежності від зовнішнього середовища. Доведено, що необхідною умовою ефективного та сталого розвитку бібліотек є системне впровадження інноваційних технологій управління.

З'ясовано, що численні моделі управління бібліотекою відповідають складності самої бібліотеки як об'єкта управління. Охарактеризовано переваги і недоліки застосування в практиці управлінської діяльності бібліотек концептуально-змістовної, функціонально — орієнтованої, проектно-орієнтованої моделей управління, які спрямовані на «управління за цілями», «управління за результатами», «програмно-цільове управління», «стратегічне управління».

Доведено, що управління сучасною бібліотекою перебуває в умовах інноваційних структурно-функціональних перетворень і потребує впровадження моделі, здатної системно підтримувати в колективі інноваційну активність та ефективно реагувати на умови і фактори внутрішнього і зовнішнього середовища. Обґрунтована доцільність створення проектно-орієнтованої моделі цільового управління, яка ґрунтується на інтеграції всіх рівнів управління (стратегічного, тактичного, операційного) і потребує наскрізного планування, контролю, звітності та управління змінами. Управлінський і виробничий персонал бібліотеки є центральним фактором у зазначеній моделі управління.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження досягнуто мету дисертації, вирішено всі поставлені завдання, що дозволило дійти певних наукових висновків.

1. Науково-технічний прогрес, який супроводжується активною адаптацією бібліотек до електронних комунікацій суспільства, ринкових відносин потребує досягнення стабільного функціонування бібліотек через підвищення ефективності системи управління, яка перебуває під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища і проявляється через цілі, принципи управління, функції, методи, структуру, кадри та технології. Дієвому вирішенню означеної проблеми сприяє розробка теоретико-методичних засад управління бібліотекою з метою її сталого функціонування та розвитку в єдиному інформаційно-комунікаційному просторі України. Своєчасність дослідження зумовлена й тим, що теоретично і практично проблема розвитку технологій управління бібліотекою в умовах соціокомунікативної динаміки суспільства є недостатньо розробленою, ще не була предметом спеціальних досліджень, спрямованих на створення концептуальних засад технологій управління бібліотекою в умовах модернізації усіх напрямів бібліотечної діяльності.

2. Теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження є наукові розробки, викладені у фундаментальних працях вітчизняних та зарубіжних учених з теорії соціальних комунікацій, бібліотекознавства, менеджменту. В контексті соціально-комунікаційної теорії бібліотечної діяльності досліджували В. Ільганасєва, В. Горовий, А. Соколов, Н. Кушнарєнко, Т. Гранчак, І. Давидова, О. Воскобойнікова-Гузєва, О. Кобєлев, Г. Шємасєва та ін. Їхні наукові розвідки сприяли системному вивченню об'єкта і предмета дослідження на етапі трансформаційних змін, адаптації до інформаційно-комунікаційного середовища, розгортання електронної комунікації. Питання управління бібліотечними інституціями в різних аспектах вивчали А. Ванєєв, М. Карташов, В. Ключєв, Ю. Столя-

ров, І. Сулова, Я. Шрайберг, О. Башун, В. Дригайло, Т. Колесникова, Т. Ткаченко. На основі аналізу опублікованих джерел виявлено існуючу фрагментарність розроблення окремих актуальних проблем теорії і практики управління бібліотекою, відсутність обґрунтованих концептуальних засад застосування інноваційних технологій управління в бібліотечній діяльності. Такий стан не сприяє ефективному та сталому розвитку бібліотек, цілісному уявленню про системне управління бібліотеками України, яким належать провідні позиції в інфраструктурі інформаційного простору.

3. Методологічною основою дисертаційного дослідження є соціокомунікативний, системний, інформаційний, функціонально-діяльнісний, синергетичний підходи. Застосування цих підходів дозволило проаналізувати управління бібліотекою як комунікаційний процес, який ґрунтується на прямих та зворотніх зв'язках між керівниками та керованою системою; обґрунтувати необхідність виходу на рівень системної трансформації в управлінні бібліотек, яка ґрунтується на засадах технологічної конвергенції, адаптації бібліотечних процесів до зовнішніх умов, посиленні комунікаційної складової в управлінні; поглибити уявлення про принципи управління бібліотекою, зокрема системності, науковості, соціальної відповідальності та запропонувати інноваційну проектно-орієнтовану модель цільового управління, яка має на меті досягнення сталого розвитку бібліотек в сучасному соціокомунікаційному середовищі.

4. Трансформації в системі управління бібліотекою відбуваються під потужним впливом зовнішніх факторів, серед яких виокремлено процеси інформатизації, інтелектуалізації інформаційної діяльності, формування ринку інформаційних продуктів та послуг, зміну суспільних потреб в інформації та сучасній науці управління. Інформатизація суспільства супроводжується ускладненням техніко-технологічної складової бібліотечного виробництва, поширенням медіатизації та активним опануванням мережевого простору. Інтелектуалізація інформаційної діяльності та формування суспільства знань потребують від бібліотек посилення когнітивно-комунікаційної місії, розгортання інформаційно-аналітичної діяльності. Функціонування в ринкових умовах передбачає перехід від пасивної політики обслуговування користувачів до застосування активної ринкової стратегії, впровадження інноваційних форм роботи. Ці фактори зовнішнього середовища, їх швидка зміна посилюють ризики щодо прийняття управлінських рішень, потребують від керівників бібліотек усіх рівнів високої гнучкості та адаптивності.

5. Бібліотеки, як найважливіші складові системи соціальних комунікацій, прагнуть зміцнити свої позиції передусім через трансформаційні зміни в управлінні, серед яких перегляд стратегічних пріоритетів, реструктуризація діяльності, створення корпоративних об'єднань, проектна діяльність, удосконалення господарської діяльності, запровадження програм поліпшення якості інформаційних продуктів та послуг, формування корпоративної культури. Аналіз сучасної практики функціонування бібліотечного соціального інституту засвідчує, що посилення своєї соціальної ролі бібліотеки можуть досягти лише за умови ефективного управління системними трансформаціями, спрямованими на пошук можливостей, які надає інформаційне суспільство для створення інформаційних продуктів і послуг, інформаційних технологій та опанування нових форм організації бібліотечного виробництва. Це передбачає особливий, новаторський стиль господарювання бібліотек на засадах їхньої орієнтації на нововведення, і систематичну й цілеспрямовану інноваційну діяльність.

Анкетування серед керівників усіх рівнів бібліотек України (297 респондентів) засвідчило, що переважна більшість (90%) бібліотечних керівників активно використовує під час упровадження інновацій елементи стратегічного менеджменту (стратегічне планування, SWOT-аналіз), інноваційного менеджменту (бенчмаркінг, контролінг, реінжиніринг, фандрейзинг), при цьому 60% бібліотечних керівників опираються на принципи науковості. Значну перевагу респонденти надають принципам ділового партнерства і демократизації управління, що становить 65%, менш активно — 45% — використовують принцип ситуаційного підходу. Директори і заступники директорів уважають, що нині готовність колективів до нововведень середня — у 65% бібліотек і висока — 45% бібліотек. І лише 2% респондентів заявили про низьку готовність до інноваційних змін. Респонденти всіх управлінських ланок (65%) упевнені, що реалізація інноваційних змін у бібліотеці залежить від креативності, ініціативності як керівників, так і окремих виконавців. Понад 65% опитаних наголосили на необхідності постійної фінансової підтримки діяльності бібліотек і 25% зазначили, що впровадження інновацій у бібліотеках залежить від виконання існуючих планів, програм, проєктів.

6. Аналіз управлінського потенціалу бібліотек України дозволив дійти висновку, що в сучасних умовах відбуваються інноваційні зміни в управлінні бібліотекою: створюються організаційні структури управління адаптивного типу, які передбачають нестандартне мислення керівника, надають можливості не лише активно пристосовуватися до нових тенденцій у діяльності бібліотек, а й визначити стратегію і такти-

ку управління конкретною бібліотекою із застосуванням технологій стратегічного, інноваційного, кадрового, фінансового, інформаційного, креативного менеджменту й упровадження його в практичну діяльність бібліотек. Разом з тим, бібліотеки потребують реалізації комплексу організаційно-методичних заходів, серед яких: упровадження системного управління через відповідальність, делегування повноважень, взаємодію; оптимізація управління на основі формування соціально-значимих і професійно-компетентнісних якостей бібліотечних працівників, внутрішня самореалізація та саморозвиток бібліотеки, надання переваги проектному управлінню в бібліотеці, демократизація управління (застосування матричних методів організації управлінської діяльності), удосконалення форм і методів управлінської праці завдяки підвищенню наукового рівня її організації, соціально-психологічна мотивація персоналу. Проведений аналіз свідчить про стійку тенденцію до опанування нових управлінських технологій, але ця робота не є системною і потребує адаптації управлінських технологій до практичної діяльності бібліотек.

7. Дослідження сучасних технологій управління бібліотекою сприяло встановленню того факту, що організація управлінської діяльності трансформувалася від жорстких адміністративно-командних схем до застосування технологій процесного управління, від традиційного раціоналістичного управління, ґрунтованого на теоретичних положеннях класичної, адміністративної школи до інформаційно-технологічного, від лінійних моделей управління до застосування нелінійних методів. Класичний структурно-функціональний підхід до управління діяльністю бібліотек виявив певні недоліки, зокрема в діяльності великих бібліотек, де відбуваються численні за спрямованістю процеси. Функціональне управління розриває процеси виробництва інформаційних продуктів на фрагменти, ускладнюючи менеджменту пошуки способів підвищення їх ефективності, а відтак — якості і конкурентоспроможності кінцевих інформаційних продуктів і послуг. Бібліотеки України адаптуються до нових соціальних викликів через опанування інноваційних соціально-комунікаційних технологій управління, під якими розуміються засоби вирішення практичних завдань, які містять систему управлінських рішень і практичних дій, спрямованих на зміну бібліотечної діяльності відповідно до означеної мети. Особливе місце в цьому процесі посідає оптимізація кадрових ресурсів, яка є базою ефективного застосування інноваційних управлінських технологій.

8. Першочерговим завданням оптимізації управління бібліотекою є організація діяльності апарату управління, яка ґрунтується на розробці комплексу правил, що визначають місце і роль кожного структурного

підрозділу і кожного працівника в системі управління, порядок взаємозв'язків між ними, форми впливу на діяльність об'єкта управління, способи контактів із зовнішнім середовищем. Збільшення обсягів управлінської інформації, необхідність ефективного управління адміністративними ресурсами бібліотек потребували застосування в бібліотечно-інформаційній діяльності технологій інформаційного менеджменту, спрямованих на управління інформаційними ресурсами установи. Автоматизовані інформаційні системи управління, функції яких у бібліотеці виконують сучасні АІБС, активно впроваджуються бібліотеками, інтегрують внутрішню та зовнішню інформацію, надають статистичні дані, що вможливує поліпшення інформаційного забезпечення та оптимізацію управлінської діяльності.

Поліпшенню ефективності та якості управлінської діяльності бібліотечних менеджерів, визначенню основних параметрів функціонування і розвитку бібліотек, підвищенню професійної рівня бібліотекарів сприятиме введення уніфікованої для бібліотек усіх міністерств і відомств електронної системи звітності, яка вдосконалисть планово-директивні методи управління бібліотекою. Електронна система звітності має ґрунтуватися на новому ДСТУ з бібліотечної статистики, який має стати невід'ємною складовою інформаційної системи управління, спрямованою на оптимізацію управлінської діяльності та сталий розвиток бібліотечно-інформаційних установ.

9. Дослідження інноваційних технологій управління бібліотекою вможливило визначити нову проектно-орієнтовану модель цільового управління, яка базується на основних принципах системи управління, її адаптації до змін в навколишньому середовищі. Запропонована модель поєднує базові і допоміжні складові управління, принципи їх взаємодії, корпоративну й організаційну культуру. До базових складових віднесено: стратегічне, тактичне, оперативне і операційне управління. Допоміжними складовими є управління мотивацією і компетенціями учасників проекту, організаційна і технологічна підтримка проектної діяльності, які базуються на командній взаємодії, інноваційних технологіях управління — бенчмаркінгу, реінжинірингу, контролінгу, консалтингу, фандрейзингу. Проектно-орієнтована модель цільового управління ґрунтується на збалансованій системі показників як ефективній управлінській технології, що враховує фінанси, внутрішні процеси, задоволення потреб користувачів, навчання і мотивацію персоналу. Її впровадження потребує злагодженої командної взаємодії окремих підрозділів бібліотеки, що утворюють цілісну бібліотечну структуру і забезпечують її функціонування в оптимальному режимі ефективності.

Проведене дослідження повністю не висчерпує проблем розвитку системи управління бібліотеками України. Подальшого вивчення потребують питання управління корпоративною діяльністю бібліотек, вивчення зарубіжного досвіду впровадження, адаптації та використання інноваційних технологій управління бібліотекою та розробка засобів автоматизації цих процесів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Ніколаєнко Н. М. Наукова організація управління бібліотекою: шлях інноваційних змін / Н. М. Ніколаєнко // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. — Харків, 2014. — Вип. 44. — С. 241–247.

2. Ніколаєнко Н. М. Бенчмаркінг як ефективний засіб управління змінами в бібліотеках / Н. М. Ніколаєнко // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. — Харків, 2014. — Вип. 45. — С. 153–159.

3. Николаенко Н. Н. Управленческий персонал как фактор повышения эффективности инновационной деятельности библиотек / Н. Н. Николаенко // Науч. и техн. б-ки. — 2014. — № 11. — С. 29–38.

4. Ніколаєнко Н. М. Ефективне управління сучасною бібліотекою в умовах структурно-функціональних змін / Н. М. Ніколаєнко // Вісн. Кн. палати. — 2014. — № 12. — С. 20–23.

5. Ніколаєнко Н. М. Диверсифікація технологій управління бібліотекою як соціокомунікаційною установою суспільства / Н. М. Ніколаєнко // Держава і регіони. Сер. Соціальні комунікації. — 2015. — № 3. — С. 21–27.

Статті в інших наукових виданнях:

6. Ніколаєнко Н. М. Інноваційна діяльність бібліотеки Української інженерно-педагогічної академії: стан і перспективи / Н. М. Ніколаєнко // Пробл. інж.-пед. освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. — Харків, 2009. — Вип. 22/23. — С. 332–337.

7. Ніколаєнко Н. М. Роль бібліотеки у формуванні науково-освітнього інформаційного простору ВНЗ / Н. М. Ніколаєнко // Вища школа. — 2013. — № 5. — С. 48–59.

Матеріали і тези наукових конференцій:

8. Ніколаєнко Н. М. Інноваційний сервіс сучасної бібліотеки ВНЗ / Н. М. Ніколаєнко // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 18–19 квіт.

2013 р., м. Харків / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України, Ін-т культурології. — Харків, 2013. — С. 258–260.

9. Ніколаєнко Н. М. Наукова бібліотека — якісна складова інформаційно-освітнього середовища УПА / Н. М. Ніколаєнко // XLVI наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії, 2013 р., Харків : зб. тез доп. / Укр. інж.-пед. акад. — Харків, 2013. — Ч. 6. — С. 43.

10. Ніколаєнко Н. М. Системна організація інформаційно-бібліографічного забезпечення розвитку інженерно-педагогічної освіти — пріоритетний напрямок діяльності наукової бібліотеки / Н. М. Ніколаєнко // XLVI наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії, 2013 р., Харків : зб. тез доп. / Укр. інж.-пед. акад. — Харків, 2013. — Ч. 6. — С. 44.

11. Ніколаєнко Н. М. Бенчмаркінг — ключ до створення конкурентної бібліотеки: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Н. М. Ніколаєнко // Імперативи розвитку електронних бібліотек: PRO et CONTRA : матеріали міжнар. веб-конф., (Україна, м. Харків, 27 берез. 2014 р.) / Наук. б-ка Нац. юрид. ун-ту ім. Я. Мудрого, Центр. наук. б-ка Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. — Харків, 2014. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/method_mg/mfiles/201410_method/imperatives.pdf.

12. Ніколаєнко Н. М. Ефективне управління — запорука успіху інноваційної діяльності бібліотеки / Н. М. Ніколаєнко // XLVII наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії, 2014 р., Харків : зб. тез доп. / Укр. інж.-пед. акад. — Харків, 2014. — Ч. 6. — С. 35.

13. Ніколаєнко Н. М. Інноваційні форми наукової організації праці управлінського персоналу бібліотеки / Н. М. Ніколаєнко // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 24–25 квітня 2014 р., м. Харків / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України, Ін-т культурології. — Харків, 2014. — С. 213.

14. Ніколаєнко Н. М. Управлінська праця як складова управлінської діяльності бібліотеки / Н. М. Ніколаєнко // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали міжнар. наук. конф., 21–23 жовтня 2014 р., м. Київ / НБУ ім. В. І. Вернадсько-го. — Київ, 2014. — С. 62–65.

15. Ніколаєнко Н. М. Застосування інформаційних технологій в управлінні сучасною бібліотекою / Н. М. Ніколаєнко // XLVIII наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, аспірантів та співробітників

академії, Харків : зб. тез доп. / Укр. інж.-пед. акад. — Харків, 2015. — Ч. 6. — С. 52.

16. Ніколаєнко Н. М. Маркетингова діяльність наукової бібліотеки по просуванню наукового надбання УПА у світовий науково-інформаційний простір / Н. М. Ніколаєнко, Н. М. Чертищева // XLVIII наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії, Харків : зб. тез доп. / Укр. інж.-пед. акад. — Харків, 2015. — Ч. 6. — С. 53.

17. Ніколаєнко Н. М. Управління інформаційно-аналітичною діяльністю бібліотеки в умовах інноваційних змін / Н. М. Ніколаєнко, О. М. Рибальченко // Бібліотека і користувач у сучасному інформаційному середовищі : матеріали наук.-практ. конф., 17 квіт. 2015 р., м. Харків / МОН, Наук. б-ка Харків. держ. ун-ту харчування та торгівлі, факультет соц. комунікацій ХДАК. — Харків : ХДУХТ, 2015. — С. 52–55.

18. Ніколаєнко Н. М. Управління інформаційно-аналітичною діяльністю бібліотеки ВНЗ в умовах інноваційних змін / Н. М. Ніколаєнко // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 16–19 червня 2015 р., м. Івано-Франківськ / Наук. б-ка ім. М. Максимовича Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Наук. б-ка Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, Наук.-техн. б-ка Івано-Франків. Нац. техн. ун-ту нафти і газу. — Івано-Франківськ, 2015. — С. 203–207.

19. Ніколаєнко Н. М. Принципи наукового управління бібліотекою як соціальною інституцією суспільства / Н. М. Ніколаєнко // Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : матеріали наук.-практ. Інтернет-конф., присвяч. 210-річчю Харків. нац. мед. ун-ту та 95-річчю Наук. б-ки ХНМУ, м. Харків, 5–12 жовтня 2015 р. / Наук. б-ка Харків. нац. мед. ун-ту. — Харків, 2015. — С. 126–128.

20. Ніколаєнко Н. М. Впровадження контролінгу в управлінську діяльність бібліотек / Н. М. Ніколаєнко // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.) : в 2 ч. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів академій наук – членів МААН. — Київ, 2015. — С. 95–97.

21. Ніколаєнко Н. М. Модернізація управління бібліотекою як соціально-комунікаційною системою (Library management upgrading as a social and communication system) [Текст] / Н. М. Ніколаєнко // Культурологія та соціальні комунікації: іноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф. (26–27 листоп. 2015 р.) / Харків. держ. акад. культури ; відп. за вип. Н. М. Кушнарченко. — Харків, 2015. — С. 127–129.

22. Ніколаєнко Н. М. Стратегічний менеджмент як інструмент управління бібліотекою / Н. М. Ніколаєнко // Короленківські читання 2015. «Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку» : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 8 жовт. 2015 р. : у 2 ч. Ч. 1 / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, Харків. держ. акад. культури, Харків. обл. від-ня (філія) ВГО «Укр. бібл. асоц.» — Харків, 2016. — С. 95–102.

23. Ніколаєнко Н. М. Застосування технологічного трансферу в інформаційно-бібліотечній діяльності бібліотеки / Н. М. Ніколаєнко // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 21–22 квіт. 2016 р., м. Харків / Харк. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України, Ін-т культурології. — Харків, 2016. — С. 292–293.

24. Ніколаєнко Н. М. Модель сучасної бібліотеки ВНЗ: актуалізація досвіду / Н. М. Ніколаєнко // Роль бібліотеки у створенні когнітивного ресурсу суспільства знань: технології, освіта, наука: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.-брейнсторминг, 27 квітня 2016 р., м. Харків / Ф-т соц. комунікацій ХДАК, Наук. б-ка Харків. держ. ун-ту харчування та торгівлі. — Харків : ХДУХТ. — С. 108–114.

25. Ніколаєнко Н. М. Стратегічне планування — якісна складова управління бібліотекою ВНЗ / Н. М. Ніколаєнко // XLIX наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії, Харків : зб. тез доп. / Укр. інж.-пед. акад. — Харків, 2016. — Ч. 6. — С. 64.

26. Ніколаєнко Н. М. Креативний менеджмент як компонента розвитку управлінської діяльності бібліотек [Електронний ресурс] / Н. М. Ніколаєнко // Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору : матеріали міжнарод. наук. конф., 4–6 жовтня 2016 р., м. Київ. — Режим доступу : <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/957>.

Брошури

27. Управління процесами та інноваціями: технологічна карта організаційно-управлінських документів і інструктивно-методичних матеріалів для керівників бібліотек ВНЗ Харківського зонального методичного об'єднання / упоряд. Н. М. Ніколаєнко ; Наук. б-ка Укр. інж.-пед. акад. — Харків, 2016. — 56 с.

АНОТАЦІЯ

Ніколаєнко Н. М. Інноваційні технології управління бібліотекою як соціокомунікаційною установою. — Рукопис

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 — книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. — Харківська державна академія культури. — Харків, 2016.

Дисертацію присвячено розробці теоретико-методичних засад управління бібліотекою як соціокомунікаційною установою суспільства. Надано комплексну характеристику інноваційних технологій управління бібліотекою в умовах інформаційного суспільства. Визначено чинники, що зумовлюють диверсифікацію технологій управління. Доведено необхідність виходу бібліотек на рівень системних трансформацій в управлінні, які ґрунтуються на засадах технологічної конвергенції, адаптації бібліотечних управлінських технологій до зовнішніх умов, посиленні комунікаційної складової в управлінні. Запропоновано проектно-орієнтовану модель цільового управління, яка ґрунтується на широкому використанні інноваційних управлінських технологій (бенчмаркінгу, контролінгу, реінжинірингу, консалтингу, фандрайзингу) та має на меті досягнення сталого розвитку бібліотечного соціального інституту.

Ключові слова: соціальні комунікації, управління бібліотекою, інноваційні технології управління, соціально-комунікаційні технології управління.

АННОТАЦИЯ

Николаенко Н. Н. Инновационные технологии управления библиотекой как социокommunikационным учреждением. — Рукопись

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по социальным коммуникациям по специальности 27.00.03 — книговедение, библиотековедение, библиографоведение. — Харьковская государственная академия культуры. — Харьков, 2016.

Диссертация посвящена разработке теоретико-методических основ управления библиотекой как социокommunikационным учреждением общества. Осуществлена комплексная характеристика инновационных технологий управления библиотекой в условиях информационного общества. Определены факторы, обуславливающие диверсификацию технологий управления. Доказана необходимость выхода библиотек на уровень системных трансформаций в управлении, которые базируются

на принципах технологической конвергенции, адаптации библиотечных управленческих технологий к внешним условиям, усилении коммуникационной составляющей в управлении. Предложена проектно-ориентированная модель целевого управления, которая основывается на широком использовании инновационных управленческих технологий (бенчмаркинга, контроллинга, реинжиниринга, консалтинга, фандрейзинга) и направлена на достижение устойчивого развития библиотечного социального института.

Ключевые слова: социальные коммуникации, управление библиотекой, инновационные технологии управления, социально-коммуникационные технологии управления.

ANNOTATION

N. M. Nikolayenko. Innovative Technologies of Managing a Library as a Social and Communicational Institution. — Manuscript

Thesis for the title of candidate of social communications sciences for the specialty 27.00.03 — bibliography, library science, bibliography. — Kharkiv State Culture Academy — Kharkiv, 2016.

Thesis describes the development of theoretical and methodological bases for managing a library as a social and communicational institution of the society with the purpose of its stable functioning in the single information and communicational field of Ukraine. The research provides a complex specification of innovation techniques of managing a library in the conditions of information society. It also determines the factors that cause the diversification of technologies of managing a library and the necessity of implementation of their innovative forms; it grounds the necessity for the libraries to reach the level of systematic transformation in their management based on technological convergence, adaptation of the library management technologies to the external conditions, strengthening of the communication part in the management. It also states that the changes in the conceptual approaches to managing a library as a social and communicational institution of the society are concerned with certain drawbacks of the functional and structural approach to the organization of library management. These drawbacks include the distribution of technologies of certain processes and operations performed by different structural units of a library; lack of integral description of working technologies; lack of responsibility and control over the final result and quality of information service.

Thesis also proposes the improved theoretical and methodical approaches for the effective organizational and functional regulation and support of the management staff of the libraries of Ukraine; provisions according to which

the informational and communicational interaction among the managers of the strategic, tactical, and operational levels of the library management, being the main condition of its effective development, gains the importance of a system element and requires the improvement of automation of management procedures by means of introduction of automated information management systems. It also further grounds the ideas that mastering of innovative management technologies in the library is actively progressing, but at the same time it is done in a chaotic and un-coordinated way. Their introduction into the libraries' activity in accordance with the purpose and goals of stable functioning in the information society is not systematic, which can be proved by the mainly local application of certain Ukrainian technologies, methods of formation of indicators in the library management system which requires significant changes in the social and communication environment of the libraries, technologies, list of services and work done, managing and methodical activity and re-organization of the library statistics as one of the most important instrument of the management activity.

This thesis also proposes an innovative project-oriented model of target management aimed at the stable development of the libraries in the conditions of social and communicational environment and systematic transformations of the library social institution, and based on broad usage of innovative management technologies (benchmarking, controlling, re-engineering, consulting, fundraising).

The project oriented model of target management is based on the factors of both external and internal environment, integration of the levels of management (strategic, tactical, operational and procedural), and during the integration of the management levels, throughout planning, control and accountability of the management are formed.

The project oriented model of target management also needs to be based on the balanced system of indicators, which is used in the strategic environment as an effective management technology which considers both the finances, internal processes, satisfaction of the clients' needs, and staff education and motivation. Managing and production staff of the library is the central factor in this management model.

The project oriented model of target management is also based on the organizational synergy and is a coordinated team interaction among certain library departments, which provides its most optimal and effective functioning. The additional result has to be the synergetic effect of unity acquired from the close coordinated interaction among certain library departments, which create an integrated library structure. Synergy as a strategy element means that the latter should take into account the possibility

of gaining an additional effect due to the integration of all the library's possibilities in reaching its specific goals.

Keywords: social communications, library management, innovative management technologies, social and communicational management technologies.

Підписано до друку 26.10.2016 р. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Друк. ризограф.
Умов. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. №.

ХДАК, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4